

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

**Dr. Sulyok Tamás úr,
az Alkotmánybíróság elnöke**

Iktatószám: XX-AJFO/ID/315/2022. /5
Hivatkozási szám: IV/1996/2022.

és

**Dr. Bitskey Botond úr,
az Alkotmánybíróság főtitkára
részére**

Alkotmánybíróság

Budapest

Donáti u. 35-45.

1015

Tárgy: Amicus curiae beadvány a IV/1996/2022. számú alkotmányjogi panasszal összefüggésben (bűnügyi felügyelet meghosszabbítása)

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Főtitkár Úr!

Az Alkotmánybíróság honlapjára felkerült IV/1996/2022. számú ügyben az indítványozó (a továbbiakban: Indítványozó) az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése alapján kezdeményezett alkotmányjogi panaszában a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 276. § (1) bekezdés a) pontja alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, valamint ehhez kapcsolódóan a Fővárosi Törvényszék 32.Bnyf.8000/2022/5. számú végzése megsemmisítését kérte az Alkotmánybíróságtól.

Elöljáróban kiemelendő, hogy az Igazságügyi Minisztérium tiszteletben tartja az Alaptörvényben biztosított bírói függetlenséget és a hatalom megosztásának elvét, ezért az Indítványozó bírói végzés megsemmisítésére irányuló kérelmét érdemben nem vizsgálja, azzal kapcsolatban álláspontot nem kíván előadni. Megjegyzendő továbbá, hogy az amicus curiae beadvány alapját az indítványban foglaltak képezik, az ügy egyéb dokumentumai nem állnak az Igazságügyi Minisztérium rendelkezésére.

Az Abtv. 57. § (1b) bekezdésében foglaltak alapján az igazságügyi miniszternek, mint a törvény kezdeményezőjének lehetősége van az ügyvel kapcsolatos álláspontjáról az Alkotmánybíróságot tájékoztatni. Tekintettel arra, hogy az indítvány által érintett Be. előkészítése az igazságügyért felelős miniszter első helyi kodifikációs feladat- és hatáskörének részét képezi, ezért az indítvánnyal összefüggő jogi véleményemről az alábbiak szerint tájékoztatom.

I. A tárgybéli indítvány előterjesztésének előzményei

Az Indítványozó bűnügyi felügyelet hatálya alatt áll, amelyet a bíróság többször meghosszabbított. Az Indítványozó előadja, hogy az alkotmányjogi panasszal érintett másodfokú végzés meghozatala előtt az ügyészség módosította a megalapozott gyanú szerinti bűncselekmény minősítését, így a kényszerintézkedést az elrendelését megalapozó gyanúban meghatározottól eltérő, másik bűncselekmény gyanúja alapján hosszabbította meg a bíróság. Álláspontja szerint a bűnügyi felügyelete meghosszabbításának alapjául szolgáló jogszabályi rendelkezés, azaz a Be. támadott rendelkezése alaptörvény-ellenes, mivel összemosza a terhelt és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy fogalmát és eltérő jogait. Az Indítványozó állítása szerint, a bíróságnak a kényszerintézkedés elrendeléséről és meghosszabbításáról való döntés során a bizonyítékokat ténylegesen meg kellene vizsgálnia, és annak a bűncselekménynek az alapos gyanújáról kell határoznia, amely alapján az ügyészség indítványt tett.

Az Indítványozó álláspontja szerint a Be. támadott rendelkezése ellentétes az Alaptörvény IV. cikk (1) és (2) bekezdéseiben, valamint a XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdéseiben foglaltakkal.

II. Az indítvány befogadhatósága vonatkozásában megfogalmazott észrevételek

Az Indítványozó a támadott rendelkezés megsemmisítését kéri az Alaptörvény IV. cikk (1) és (2) bekezdésére, valamint a XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdésére hivatkozással. Az indokolásból ugyanakkor az látszik, hogy a jelen ügyben az indítvány az Alaptörvény megjelölt cikkeit nevesíti ugyan mint sérülni vélt alaptörvényi rendelkezéseket, de ezt követően alkotmányjogi érvelést érdemben a mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességgel összefüggésben tartalmaz, miszerint a támadott rendelkezés pontosításra szorul a jogalkotó által. Mindezt az indítvány alábbi részei is alátámasztják, amelyek alapján látható, hogy az Indítványozó célja nem a megsemmisítés:

- *„Nem határozza meg egyetlen törvény sem, hogy mit kell érteni megalapozott gyanú alatt.”*
- *„Nem határozza meg egyetlen törvény sem, hogy a nyomozás során történő bűncselekménnyel való gyanúsítás módosítása során mikortól tekinthető a személy a Be. 38. § (2) bekezdése szerinti gyanúsítottnak az új bűncselekmény vonatkozásában és mikor szűnik meg a gyanúsítása a korábbi bűncselekmény vonatkozásában és ehhez kapcsolódóan a bíróságnak a bűnügyi felügyelet meghosszabbításáról való döntés során melyik bűncselekmény vonatkozásában kell vizsgálnia azt, hogy a személy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható-e.”*
- *„Nem tesz különbséget a Be. 38. § (1) és (2) bekezdésében meghatározott, már valamely bűncselekménnyel megalapozottan gyanúsítható személy és a Be. 38. (3) bekezdésében írt rendelkezés szerinti, még gyanúsítással nem érintett, azonban a törvény szövege szerint bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy között.”*

Az Alkotmánybíróság a 3330/2017. (XII. 8.) AB végzésben általános érvennyel rögzítette, hogy *„irányadó gyakorlata alapján az Abtv. 46. § (1) és (2) bekezdése a jogalkotói mulasztás megállapítását az Alkotmánybíróság által hatáskörei gyakorlása során hivatalból alkalmazható jogkövetkezményként szabályozza, így annak indítványozására senki nem jogosult”* (Indokolás [19]). A de facto mulasztásra irányuló kezdeményezések kapcsán az

Alkotmánybíróság gyakorlata alapján megállapítható, hogy azokat konzekvensen vizsgálta és visszautasította a hatályos jogszabályi környezetre, valamint az idézett gyakorlatra figyelemmel, azaz nem engedett utat olyan gyakorlat kialakulásának, hogy de facto mulasztásra, de a kérelem szerint jogszabályi rendelkezés megsemmisítésére irányuló indítványokat elbíráljon.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatára tekintettel az indítvány e részeinek és az ezekre alapozott érvrendszereknek az érdemi elbírálására való alkalmassága álláspontom szerint nem állapítható meg.

Mindezeknek megfelelően álláspontom szerint ezen indítványi elemek tekintetében az indítvány visszautasításának van helye.

Amennyiben a Tisztelt Alkotmánybíróság mégis az indítvány befogadása és érdemi vizsgálata mellett döntene, az alábbiakban fejtem ki a támadott jogszabályi rendelkezések Alaptörvénnyel való összhangja melletti érveimet.

III. Az indítványozó által kifogásolt szabályozás indokolása

Mindenekelőtt fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy a gyanúsításban szereplő történeti tényállás és a hozzá tartozó jogi minősítés a nyomozás során dinamikusan változó tényezők, lévén hogy a nyomozás egy, a valóságra irányuló utólagos megismerési, rekonstrukciós folyamat, amely az idő előrehaladtával más-más eredményekre vezet, ezért szükségszerűen előfordul, hogy az ilyen változások – mint jelen ügyben is – két bírói fórum döntése között történjenek.

A gyanúsításnak a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés feltételeire nézve garanciális oldalról, abból a szempontból van jelentősége, hogy a kényszerintézkedés hatálya alá tartozó személlyel szemben már érvényesen közölni kellett a gyanúsítást, a megalapozott gyanút az ügyiratok alátámasztják, továbbá hogy a gyanúsításban megjelölt bűncselekmény szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény lehet. Ezeket a törvényben meghatározott feltételeket ellenőrzi a bíróság, amikor dönt a kényszerintézkedés elrendelése, meghosszabbítása vagy fenntartása kérdésében.

A vádemelés előtti eljárési szakaszban ezek a feladatok a nyomozási bíróra hárulnak, aki a kényszerintézkedés feltételeinek vizsgálata érdekében – a Be. 466-467. §-ban meghatározott esetek szerint – ülést tart vagy az ügyiratok alapján határoz. Mindkét esetben a döntésének kialakítása során az ügyészség által megküldött aktuális ügyiratokra támaszkodik [Be. 476. § (1) és (2) bekezdés], bár nincs kizárva, hogy később keletkezett ügyiratokat is megvizsgáljon. A kényszerintézkedés tárgyában a döntés a törvény szövegéből eredően mégis jellemzően az ügyiratok azon időállapota alapján történik, amikor az ügyészség azt megküldte a nyomozási bíró részére. A nyomozási bíró határozata elleni fellebbezés tárgyában eljáró bíróságra nem hárul olyan rendszerszintű törvényi kötelezettség, amely alapján az elsőfokú határozat meghozatalát követően keletkezett ügyiratokat is be kellene szereznie. A másodfokú bíróság – a törvényszék másodfokú tanácsa – a fellebbezést fő szabály szerint tanácsüléssel bírálja el, hozzá az ügyiratokat (az elsőfokú) nyomozási bíró közvetlenül terjeszti fel [Be. 481. §]. A törvény a másodfokú bíróság feladatává az elsőfokú bíróság döntésének vizsgálatát teszi, nem pedig az elsőfokú döntést követően kiegészült ügyiratok teljeskörű ismételt felülvizsgálatát. A

másodfokú bíróság a kényszerintézkedés feltételeit az elsőfokú bíróság döntésének felülvizsgálatával ellenőrzi, a másodfokú bíróság tehát nem egy újabb elsőfokú, hanem egy másodfokú döntést hoz, és ennek során az elsőfokú döntést bírálja felül.

A két bírói döntés közötti esetleges ügyiratbeli, ténybeli változások miatt nem merül fel garanciális deficit sem, mivel ha a kényszerintézkedés feltételei idő közben megszűnnének, akkor a kényszerintézkedést haladéktalanul meg kell szüntetni, és erre a vádemelés előtt már az ügyészség is jogosult [Be. 279. § (7) bekezdés]. Erre tekintettel a kényszerintézkedés feltételeiben csak olyan változásoknak nem tulajdonít a törvény kifejezett relevanciát, amik a megszüntetést nem érintik.

A nyomozási bíró által lefolytatott vizsgálat mélységét illetően rögzíteni kell, hogy a döntése során a közvetlenség elve és a kontradiktórius eljárás elve szükségszerűen korlátozottan érvényesül. Ülés tartása esetén – amire az elvi lehetőség a kényszerintézkedés valamennyi meghosszabbítása esetén is fennáll – a terheltnek lehetősége van az ügyészségi indítvánnyal szembeni ellenérveit kifejteni, ennek során a gyanú megalapozottságát is támadhatja; továbbá ha a bíróság nem tart ülést, akkor a gyanúsított ugyanezt írásban is megteheti, ahogy az jelen ügyben is megtörtént. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kényszerintézkedés feltételeiről való döntéshozatalkor a bíróság nincs és nem is lehet abban a helyzetben, hogy a terhelt terhére rótt bűncselekmény kétséget kizáró elkövetése kérdésében döntsön. Emiatt pedig a gyanúsított vallomását és benne a bizonyítási eszközökre vonatkozó ellenérveit csak annyiban veheti figyelembe, amennyiben azok a megalapozott gyanút is kétségessé teszik.

A nyomozási bíró szerepe nem a jogvita érdemi eldöntése, hanem egy súlyosabb jogkorlátozást eredményező büntetőeljárás döntés garanciális jelentőségű feltételeinek az ellenőrzése. Ezekkel az alapvetésekkel összhangban áll a törvény szövege is, a Be. 475. § (3) bekezdése, illetve a 476. § (3) bekezdése szerint az indítvány törvényi előfeltételeinek, a büntetőeljárás esetleges akadályainak a vizsgálatát írja elő, az indítvány megalapozottságát illetően csupán az észszerű kételyek szintjéig írja elő a bírósági vizsgálatot. Egy ennél mélyebb vizsgálat esetén a nyomozási bíró kénytelen lenne maga is tárgyalást tartani (pl. a gyanúsított által hivatkozott, enyhítő-mentő bizonyítékok beszerzésétől gondoskodva tanút is kihallgatni az ülésen). Egy ilyen tevékenység ellentétes lenne a nyomozási bíró hazai szerepével, ezzel egybecsengenek az Alkotmánybíróság nyomozási bíró szerepét érintő megállapításai is [pl. 166/2011. (XII. 20.) AB határozat III. pontja: „[a] nyomozási bíró intézményének hazai bevezetésekor a jogalkotó nem az angolszász megoldást (ahol a nyomozási bíró tulajdonképpen a nyomozásban is résztvevő intézmény), hanem a hazai jogi hagyományoknak megfelelően a kontinentális megoldást (ahol a nyomozási bíró fő funkciója az eljárási garanciák érvényre juttatása és ennek keretében az alapjogvédelem) tette magáévá”].

Utalni kell arra is, hogy a fenti, a perbírósághoz képest korlátozottabb jogkörében sem mulaszthatja el a nyomozási bíró a bizonyítási eszközök vizsgálatát és értékelését, ennek minimumát rögzítik a kötelező meghallgatásra (ülés tartására) vonatkozó szabályok [Be. 466. § (1) bekezdés].

Az Alkotmánybíróságnak a nyomozási bíró kizárási kérdéseit érintő határozatában az EJEB gyakorlatára hivatkozással megjelenik a nyomozási bíró bizonyítással kapcsolatos szerepe.

[34/2013. (XI. 22.) AB határozat: „A megalapozott gyanú fennállásának kérdésében történő állásfoglalás feltételezi azt a bírói meggyőződést, amely szerint „nagy a valószínűsége” annak, hogy a bűncselekményt a terhelt követte el, illetve olyan bizonyítékok állnak rendelkezésre, amelyekből bűncselekmény elkövetése következik. A „megalapozott gyanú” vizsgálata éppen ezért, csakúgy, mint a bűnösség kérdésében történő bírói álláspont kialakítása, a rendelkezésre álló bizonyítékok értékelése nélkül nem teljesíthető.”] A nyomozási bírónak nem feladata a tényállás önálló tisztázása, a bizonyítási eszközök közötti ellentmondások feloldása és az anyagi igazság megállapítása, ezen a téren a feladata az indítványokkal kapcsolatos észszerű kételyek vizsgálatára szorítkozik. Meg kell jegyezni, hogy az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatában a nyomozási bíró szerepével kapcsolatban nem fogalmazott meg azzal kapcsolatos alkotmányos követelményeket, hogy a nyomozási bíró az eljárás során az említett mélyebben vizsgálja az indítvány törvényi feltételei között az anyagi igazságot.

Összességében tehát büntetőeljárás szempontból szükséges, hogy a nyomozási bíró az ügyiratok vizsgálatán és az esetleges ülés tartásán túlmenően ne bocsátkozzon a bizonyítási eszközök jelenleginél mélyebb perrendszerű vizsgálatába, és ennél mélyebb vizsgálatra alkotmányos követelmény nem állapítható meg.

Az indítvány normavilágosságot érintő összefüggései terén pedig elsődlegesen arra kell rámutatni, hogy a terhelt [Be. 38. § (1) és (2) bekezdés], a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy [Be. 38. § (3) bekezdés] és a 276. § (1) bekezdés a) pontjában megjelölt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható terhelt nem azonos fogalmak, de e kategóriák a törvény kifejezett fogalom-meghatározása, valamint egyszerű nyelvtani jogértelmezés alapján világosan elhatárolhatók egymástól.

A terhelt a Be. 38. § (1) és (2) bekezdése értelmében az eljárás nyomozási szakaszában csak olyan személy lehet, akivel szemben közölték valamely bűncselekmény megalapozott gyanúját [Be. 385. §].

A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a Be. 38. § (3) bekezdése alapján nem terhelt, hanem olyan személy, akit bűncselekmény elkövetése miatt elfogtak, gyanúsított kihallgatása érdekében idéztek, akinek előállítását vagy bűncselekmény elkövetése miatt körözését rendelték el, vagy akivel szemben elfogatóparancsot bocsátottak ki. Ennek a státusznak az alapjait a Be. a hatályba lépésével fektette le azáltal, hogy a 386. §-ban tételesen jogosultságokat határozott meg számára, amelyek célja egységesen a későbbi kihallgatásra és ezzel a védekezésre való megfelelő felkészülés lehetőségének a biztosítása volt. A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyre vonatkozóan konkrét fogalom-meghatározást a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Be. novella) által 2021. január 1-jével hatályba lépett módosítás vezette be a Be. 38. § (3) bekezdésébe. A Be. novella ezzel a terminusnak pontos tartalmat adott, elválasztva azt a szavak köznapi jelentésétől. A módosítás következtében a „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy” fordulat nem értelmezhető a fogalom-meghatározástól eltérő tartalommal, pl. mindazon személyek köré, akikkel szemben a megalapozott gyanú fennáll, de a kihallgatásuk érdekében a büntetőeljárást lefolytató szervek nem tették meg a 38.

§ (3) bekezdésében meghatározott intézkedéseket. Ahol tehát a Be. a „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy” fordulatot használja, ott nem utalhat olyan személyre, akivel szemben a megalapozott gyanú fennáll, de akit bűncselekmény elkövetése miatt nem fogtak el, gyanúsított kihallgatása érdekében nem idéztek, akinek előállítását vagy bűncselekmény elkövetése miatt körözését nem rendelték el, és akivel szemben elfogatóparancsot sem bocsátottak ki.

A Be. 276. § (1) bekezdés a) pontja kapcsán egyértelműen leszögezhető, hogy az ott szereplő feltétel nem azonos sem a terhelt, sem a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek köre által meghatározható feltétellel. Az „a terhelt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható” fordulat egyrészt csak a terheltekre, azok közül is csak a gyanúsítottakra vonatkozhat, tehát a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyekre nem, mert őket még nem hallgatták ki gyanúsítottként. Az említett fordulat emellett csak azokra a személyekre vonatkozik, akikkel szemben fennáll a megalapozott gyanú. Ebből következően a kényszerintézkedés e fordulata tartalmában nem takar más, minthogy a terhelt gyanúsított legyen, de a normaszöveg megfogalmazása azt is kifejezi, hogy a megalapozott gyanú ellenőrzése a kényszerintézkedés kérdésében döntésre jogosult bíróság feladata, nem pusztán a gyanúsított státuszából fakadó automatizmus, vagyis a bíróságnak értékelnie kell az ügyben rendelkezésre álló adatokat, bizonyítási eszközöket.

Az eljárás tisztességét az valóban sértené, ha a jogszabályból kiolvasható lenne olyan értelmezés, hogy a kényszerintézkedésnek a feltétele csupán a megalapozott gyanú fennállása, de nem lenne feltétele a ténylegesen megtörtént gyanúsított kihallgatás. Egy ilyen értelmezés és az azt megengedő jogszabály elzárná az érintettet attól, hogy a személyi szabadsága korlátozásának okát (a gyanúsítást) megismerje, az azzal kapcsolatos védekezését előadja, ez pedig az eljárás tisztességének és a védekezés szabadságának súlyos sérelmét okozná, egyben másodlagos uniós jogszabályt is sértene [a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló, 2012. május 22-i 2012/13/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 6. cikk]. A Be. jelenlegi normaszövege esetén azonban egyértelműen nem erről van szó.

Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy a támadott rendelkezés nem sérti a jogbiztonságból fakadó normavilágosság követelményét, hiszen egyértelműen leszögezhető, hogy az abban szereplő „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható terhelt” tehát csak azokra a terheltekre vonatkozhat, akiket már gyanúsítottként kihallgattak. A fentiekben írottak alapján kijelenthető, hogy a terhelt [Be. 38. § (1) és (2) bekezdés], a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy [Be. 38. § (3) bekezdés] és a 276. § (1) bekezdés a) pontjában megjelölt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható terhelt nem azonos fogalmak, de e három definíció a törvény kifejezett fogalom-meghatározása, valamint egyszerű nyelvtani jogértelmezés alapján világosan elhatárolhatók egymástól.

IV. Az indítványozó részéről megjelölt, sérülni vélt alaptörvényi rendelkezések vonatkozásában tett észrevételek

IV. 1. Az Alaptörvény IV. cikk (1) és (2) bekezdés sérelmének vizsgálata

Az Indítványozó véleménye szerint jelen ügyben sérül az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésében garantált személyi szabadsághoz való joga azáltal, hogy a szabályozás nem határozza meg a megalapozott gyanú fogalmát, továbbá azt, hogy a gyanúsítás módosítása során mikor tekinthető egy személy az új bűncselekmény vonatkozásában gyanúsítottnak és mikor szűnik meg a gyanúsítás a korábbi vonatkozásában, illetve a kényszerintézkedés feltételeinek meghatározásakor nincs törvényi különbségtétel a gyanúsított és a megalapozottan gyanúsítható személy között.

Az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése általános érvénnyel deklarálja a személyi szabadsághoz való jogot, amelytől – a (2) bekezdés értelmében – mindenki csak törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján fosztható meg {3025/2014. (II. 17.) AB határozat, Indokolás [49] és [51]}.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az állami büntetőhatalom monopóliumából egyértelműen következik a büntető igény érvényesítésének, a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás alkotmányos feltételek szerinti működtetésének kötelezettsége. Ez az alkotmányos kötelezettség indokolja, hogy az állami büntetőhatalmat gyakorló szervek hatékony eszközöket kapjanak feladataik teljesítéséhez, még akkor is, ha ezek az eszközök lényegüket tekintve súlyosan jogkorlátozók {23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [39]}. Az Alkotmánybíróság értelmezésében a(z előzetes) letartóztatás a büntetőigény hatékony érvényesítését, így a büntetőeljárás sikerének biztosítását és a büntetés esetleges végrehajthatóságát, valamint a bűnisméltés megakadályozását célzó preventív intézkedés. Az említett célok tehát alkotmányosan elismert korlátozását jelenthetik a személyi szabadsághoz való jognak {3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [31]}. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése értelmében a személyi szabadságot korlátozó rendelkezések akkor állnak összhangban az Alaptörvénnyel, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükséges és arányos {3025/2014. (II. 17.) AB határozat, Indokolás [50]}. Az Alkotmánybíróság ennek megítélésakor mindenkor szem előtt tartja, hogy a bűncselekmény megalapozott gyanújával terhelt, emellett ártatlannak vélelmezendő egyén személyi szabadságának – a jogerős ítélet meghozatalát megelőzően történő – bírói elvonása a legsúlyosabb személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés {3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [32]}. A büntetőeljárás során alkalmazható személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos egyik legfontosabb garanciális szabály, hogy azokról a büntetőeljárás egész tartama alatt kizárólag a bíróság jogosult dönteni. Az Alaptörvény IV. cikk (3) bekezdése a vádemelést megelőző eljárási szakasz tekintetében kifejezetten rögzíti is e követelményt [amelyet a Be. 278. § (1) bekezdése konkretizál], míg a vádemelést követően az eljárási kényszercselekmények elrendelésének és fenntartásának bírói hatásköre természetesen következik abból, hogy – a vádhoz kötöttség korlátai között – az eljárás bírósági szakaszában az „ügy urává” a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság válik, ahogy az a Be. 297. § (4) bekezdésében, 552. § (1) bekezdésében, 602. §-ában, 622. § (1) bekezdésében is szerepel {10/2021. (IV. 7.) AB határozat, Indokolás [23]}.

Az alkotmánybírói gyakorlat a személyi szabadsághoz való jog alkotmányos korlátozása körében hangsúlyos garanciaként tekint a bírói mérlegelés követelményére. Az említett alkotmányos követelmény nem merül ki a bírói döntés formális meglétének biztosításában, magában foglalja annak garantálását is, hogy bíró maga értékelhessen minden olyan tényt és körülményt, amely relevanciával bírhat a kényszerintézkedés feltételeinek megállapíthatósága szempontjából [10/2007. (III. 7.) AB határozat, ABH 2007, 211, 220.]

Az Alkotmánybíróság a szabadsághoz való jog és a büntetőeljárás kényszerintézkedések viszonyát már több alkalommal vizsgálta [3017/2016. (II. 2.) AB határozat, 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, 3025/2014. (II. 17.) AB határozat, 65/2003. (XII. 18.) AB határozat, 61/1992. (XI. 20.) AB határozat]. Ezekben a határozatokban az AB a kényszerintézkedések általános feltételével kapcsolatban nem tett arra irányuló megállapításokat, hogy a megalapozott gyanú vagy a gyanúsítás módosítása esetén az új megalapozott gyanú meghatározását a törvénynek külön fogalom-meghatározással kellene pontosítani. A Be. 385. § (1) bekezdése nem határozza meg, hogy a megalapozott gyanún mit kell érteni, annak ismérveit a jogalkalmazás dolgozta ki. A törvény e körben csak annyit rögzít, hogy *„[h]a a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján meghatározott személy megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, őt a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség a XXX. Fejezet szerint gyanúsítottként kihallgatja.”*

A Be. 276. § (1) bekezdés a) pontja kapcsán az előző pontokban bemutatottak alapján leszögezhető, hogy az ott szereplő feltétel nem azonos sem a terhelt, sem a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek köre által meghatározható feltétellel. Az „a terhelt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható” fordulat egyrészt csak a terheltekre, azok közül is csak a gyanúsítottakra vonatkozhat, tehát a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyekre nem, mert őket még nem hallgatták ki gyanúsítottként. Az említett fordulat emellett csak azokra a személyekre vonatkozik, akikkel szemben fennáll a megalapozott gyanú. Ebből következően a kényszerintézkedés e fordulata tartalmában nem takar mást, minthogy a terhelt gyanúsított legyen, de a normaszöveg megfogalmazása azt is kifejezi, hogy a megalapozott gyanú ellenőrzése a kényszerintézkedés kérdésében döntésre jogosult bíróság feladata, nem pusztán a gyanúsított státuszából fakadó automatizmus, vagyis a bíróságnak értékelnie kell az ügyben rendelkezésre álló adatokat, bizonyítási eszközöket.

Következésképpen tehát megállapítható, hogy az indítvány által támadott rendelkezés, „a terhelt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható” fordulata csak azokra a terheltekre vonatkozhat, akiket már gyanúsítottként kihallgattak. A szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban a terhelttel szemben bűnügyi felügyelet elrendelésének, meghosszabbításának és fenntartásának tehát csak akkor van helye, ha a terhelt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható vagy vele szemben vádat emeltek, és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés céljának eléréséhez ez szükséges, és az elérni kívánt cél más módon nem biztosítható. A szabályozással kapcsolatban továbbá az is kiemелendő, hogy a személyi szabadságot korlátozó bűnügyi felügyelettel, mint kényszerintézkedéssel szemben is teljesül az a fenti alkotmánybírói határozatokban is rögzített legfontosabb garanciális szabály, miszerint a büntetőeljárás egész tartama alatt kizárólag a bíróság jogosult dönteni.

Mindezekre tekintettel megállapítható, hogy az indítvány által támadott rendelkezés összhangban áll az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésében foglaltakkal.

IV.2. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés szerinti tisztességes eljáráshoz való jog

Az Indítványozó véleménye szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz való jogát sérti, hogy a bíróság a Be. 276. § (1) bekezdés a) pontjára hivatkozva a büntügyi felügyelet meghosszabbítása körében a személyre szabott megalapozott gyanú fennállását valójában nem vizsgálta és határozatában azt nem indokolta megfelelően.

Az Alkotmánybíróság 8/2015. (IV. 17.) AB határozata megállapította, hogy „[a] büntető igazságszolgáltatás alkotmányos garanciarendszerét az Alaptörvény XXVIII. cikke rögzíti. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének értelmezésével nevesíthetők a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmát kitöltő ún. részjogosítványok. Ezek különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás tisztességessége, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű időn belüli elbírálás. A szabály de facto nem rögzíti, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége.” Az indítvány annak ellenére, hogy az eljárás tisztességességét is kifogásolta, nem tartalmazott olyan adatot, amely a felsoroltak közül bármelyik részjogosítványnak a sérelmét vetné fel.

Az Alkotmánybíróság 3119/2016. (VI. 21.) AB végzésére hivatkozással megjegyezhető továbbá, hogy az Alkotmánybíróság nem vizsgálja, hogy az indokolásban megjelölt bizonyítékok és megjelenő érvek megalapozottak-e, mint ahogy azt sem vizsgálja, hogy a jogalkalmazó helytállóan értékelte-e az eljárásban beszerzett bizonyítékokat és előadott érveket, vagy a konkrét ügyben a bírói mérlegelés eredményeként megállapított tényállás megalapozott-e. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése, és mérlegelése ugyanis az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat {3309/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [5]}.

Álláspontom szerint a bíróság nem kellően megalapozott döntésével, a megalapozott gyanú fennállásának téves megítélésével összefüggő sérelmek nem képezhetik alapját alkotmányjogi panaszoknak.

IV. 3. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerinti jogorvoslathoz való jog

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében szereplő jogorvoslati jogának sérelmét az Indítványozó pedig abban látta megvalósulni, hogy a másodfokú bíróság nem vette figyelembe a gyanúsítás módosításával összefüggő körülményeket, és az ő döntése ellen már nincs helye jogorvoslatnak.

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

Az Alkotmánybíróság több határozatában kimondta, hogy a jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az

alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el. {14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [20], megerősítette: 18/2020. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [74]}

Az Alkotmánybíróság a 14/2018. (IX. 27.) AB határozatában kimondta, hogy a jogorvoslathoz való jog azt kívánja meg, hogy valamennyi, az érintett jogát vagy jogos érdekét (helyzetét) érdemben befolyásoló határozat felülvizsgálata érdekében legyen lehetőség más szervhez, vagy azonos szerv magasabb fórumához fordulni. Az Alaptörvény megköveteli, hogy a jogorvoslati jog nyújtotta jogvédelem hatékony legyen, vagyis ténylegesen érvényesüljön és képes legyen a döntés által okozott sérelem orvosolására. A 35/2013. (XI. 22.) AB határozat szerint vizsgálni kell a jogorvoslathoz való jog tényleges biztosíthatóságát vonatkozásában, hogy alkotmányjogi értelemben érdemi tárgykörre vonatkozik-e a bíróság határozata, továbbá hatékony jogvédelmet jelenthet-e a jogorvoslat biztosítása. Ezen felül vizsgálat tárgyává kell tenni azt, hogy a jogorvoslathoz való jog korlátozására alkotmányos indokkal került-e sor, valamint azt, hogy a jogorvoslathoz való jog korlátozásával járó alapjogkorlátozás arányosnak tekinthető-e.

Minden jogorvoslat lényegi eleme a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát. {14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [29]; megerősítette: 18/2020. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [74]}

Az Alkotmánybíróság a 3144/2021. (IV. 22.) AB végzésében a fentiekkel összefüggésben – az irányadó gyakorlata alapján – az alábbiakat hangsúlyozta. „Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése alanyi jogot keletkeztet a jogorvoslat igénybevételére mindenki számára, aki a döntés folytán jogát vagy jogos érdekét sértve érzi. A jogalkotó a különböző eljárásokra irányadó törvényi szabályozásokban határozza meg az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségeket és azok igénybevételének a módját {22/2014. (VII 15.) AB határozat, Indokolás [95]}, azonban a jogorvoslathoz való jog tekintetében az Alkotmánybíróság gyakorlata számos követelményt határozott meg, amelynek meg kell felelnie a jogorvoslati rendszernek. E követelmények vonatkozásában az Alkotmánybíróság gyakorlata az Alkotmány alatt és az Alaptörvény hatályba lépését követően is következetes volt. A jogorvoslat egyik elemeként az érdemi, ügydöntő döntések tekintetében a más szervhez vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetőségének biztosítását rögzítette {35/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [16]}.

Az Alkotmánybíróság egy 2016-os határozatában megerősítette a jogorvoslathoz való jogra vonatkozó következetes gyakorlatát, amely alapján „*az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében rögzített jogorvoslathoz való jog a rendes jogorvoslatokra vonatkozik. Tárgyát tekintve a bírói, illetőleg hatósági döntésekre terjed ki, tartalma szerint pedig az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez vagy a magasabb fórumhoz fordulás lehetőségét jelenti [...]. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata alapján a felülvizsgálat – mint rendkívüli jogorvoslat – az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében foglalt rendelkezéssel nem hozható összefüggésbe*” {3025/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [24]}.

Mivel a felülvizsgálati eljárás az alkotmányosan megkövetelt rendes jogorvoslaton túlmenő, rendkívüli jogorvoslati lehetőség, „*a törvényhozónak – az egyéb alkotmányi rendelkezésekkel összhangban (pl. diszkrimináció tilalma) – teljes szabadságában áll ennek tartalmát és korlátait megállapítani.*” {3054/2015. (III. 13.) AB végzés, Indokolás [9]}.

Álláspontom szerint a fentiekben bemutatott alkotmánybíróági gyakorlat tükrében elmondható, hogy az Indítványozó által támadott rendelkezés nem a jogorvoslathoz való jog kizárásáról vagy korlátozásáról szól. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jog lényegi tartalma az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége [14/2015. (V. 13.) AB határozat, 5/1992. (I. 30.) AB határozat]. Tekintettel arra, hogy a másodfokon eljáró Fővárosi Törvényszék végzése egy másodfokú nem érdemi döntés, amellyel szemben a harmadfokú döntés alkotmányos igénye nem merülhet fel.

V. Összegzés

A fentiekben részletesen ismertetett és következetes alkotmánybíróági gyakorlat alapján megállapítható, hogy a Be. támadott rendelkezése megfelel az alkotmányos követelményeknek.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2023. január „ ”

Tisztelettel:

dr. Varga Judit

